

RUSTAM SHARIPOV

O'ZBEK
ADABIYOTI

DARSLIK

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI
JADIDSHUNOSLIK ILMIY-TADQIQOT MARKAZI**

RUSTAM SHARIPOV

O‘ZBEK ADABIYOTI

Oliy ta’lim muassasalarining “Filologiya va tillarni o‘qitish”,
“Tarjima nazariyasi va amaliyoti”, “Gid hamrohligi va
tarjimonlik faoliyati” hamda “Xalqaro jurnalistika” ta’lim
yo‘nalishlari talabalari uchun darslik

UO'K: 821.512.133 (075)

KBK: 83.3 (5 Uzb)

Sh: 54

Rustam Sharipov. O'zbek adabiyoti. Darslik. – Toshkent: Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, 2025. – 274 bet.

Toshkent davlat sharqshunoslik universitetining Tarjimasunoslik, tilshunoslik va xalqaro jurnalistika oliy maktabida tayyorlangan va respublika oliy ta'lim muassasalarining "Filologiya va tillarni o'qitish", "Tarjima nazariyasi va amaliyoti", "Gid hamrohligi va tarjimonlik faoliyati" hamda "Xalqaro jurnalistika" bakalavriat ta'lim yo'nalishlarida tahsil olayotgan talabalar uchun mo'ljallangan mazkur darslik "O'zbek adabiyoti" fanining oquv dasturiga muvofiq ishlab chiqilgan. Unda adabiyot nazariyasi, badiiy adabiyot turlari va janrlari, xalq og'zaki ijodi, eng qadimgi yozma yodgorliklar, XI-XIV asrlar adabiyoti, Alisher Navoiy va Zahiriddin Muhammad Bobur hayoti va ijodi, XVII-XIX asrlar adabiyoti, XIX asr ikkinchi yarmi adabiyoti, milliy uyg'onish davri adabiyoti, XX asr adabiyoti va mustaqillik davri o'zbek adabiyoti haqida atroflicha ma'lumotlar, o'tilgan mavzularni mustahkamlashga qaratilgan mustaqil ta'lim topshiriqlari va test savollari berilgan.

Mazkur darslik Toshkent davlat sharqshunoslik universitetida olib borilgan ilmiy loyiha doirasida Jadidshunoslik ilmiy-tadqiqot markazida tayyorlangan.

Mas'ul muharrir:

filologiya fanlari doktori, professor

Xayrulla Hamidov

Taqrizchilar:

filologiya fanlari doktori

Hulkar Hamroyeva

filologiya fanlari doktori

Dilfuza Ahmedova

Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti O'quv-uslubiy kengashining 2024-yil 19-oktabrdagi 3-son qaroriga binoan TDSHU rektorining 2024-yil 24-oktabrdagi 285-UM-son buyrug'i bilan nashrga tavsiya etilgan.

ISBN 978-9910-8696-0-0

© Rustam Sharipov, 2025.
© Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, 2025.

1-DARS

FANNI O'QITISHNING MAQSADI VA VAZIFALARI

Darsning maqsadi: talabalarga badiiy adabiyotga oid asosiy tushunchalar, adabiyot nazariyasi, adabiyot tarixi, adabiy tanqid kabi bo'limlari, badiiy asar tuzilishi haqida umumiy ma'lumotlarni berish.

Reja:

1. Badiiy adabiyotga oid asosiy tushunchalar.

2. Adabiyot nazariyasi.

3. Adabiyot tarixi.

4. Adabiy tanqid.

5. Badiiy asar tuzilishi.

Tayanch tushunchalar: badiiy adabiyot, adabiyot nazariyasi, adabiyot tarixi, adabiy tanqid, asar kompozitsiyasi, syujet, tugun, voqea rivoji, kulminatsiya, echim, epilog, konflikt, badiiy obraz, xarakter, prototip.

Badiiy adabiyotga oid asosiy tushunchalar

Badiiy adabiyot (arabcha "odob" so'zidan olingan) hayotiy voqea-hodisalar, inson turmushi, uning xatti-harakati, o'y-fikrlari, his-tuyg'ularini badiiy obrazlar vositasida aks ettiruvchi san'atdir.

Har bir san'at turining o'z quroli mavjud: tasviriy san'atniki - rang, bo'yoq, musiqaniki - ohang, haykaltaroshniki - marmar, ganch, yog'och. Badiiy adabiyotniki esa SO'Zdir. Yozuvchi o'z maqsadini, fikrlarini ana shu so'z orqali ifodalaydi. Badiiy adabiyot va uning mohiyatini, tabiati, kelib chiqishini adabiyotshunoslik fani o'rganadi. U quyidagi bo'limlardan iborat:

Adabiyot nazariyasida badiiy ijodning o'ziga xos hamda umumiy qonuniyatlari, uning jamiyat taraqqiyotida tutgan o'rni, badiiy asar shakli, mazmuniga dahldor masalalar (badiiy asar tili, tur va janrlari, badiiy tasviriy vositalar va h.k.) o'rganiladi.

Adabiyot tarixida badiiy san'atning vujudga kelishi va rivojlanish tarixi, badiiy adabiyotning kishilik jamiyati taraqqiyotida tutgan ahamiyati haqida bahs yuritiladi.

Adabiy tanqid badiiy asarlarni xalq hayoti, uning bugungi kundagi talab va ehtiyojlari jihatidan tahlil etadi, baholaydi, yutuq va kamchiliklarini ko'rsatib beradi.

MUNDARIJA

1-dars. Kirish. Fanni o'qitishning maqsadi va vazifalari. Badiiy adabiyotga oid asosiy tushunchalar.....	3
2-dars. Badiiy adabiyot turlari va janrlari	8
3-dars. Xalq og'zaki ijodi (folklor)	50
4-dars. Eng qadimgi yozma yodgorliklar	67
5-dars. XI-XIV asrlar o'zbek adabiyoti	73
6-dars. Alisher Navoiy hayoti va ijodi	89
7-dars. Alisher Navoiyning epik asarlari	105
8-dars. Zahiriddin Muhammad Bobur hayoti va ijodiy merosi....	122
9-dars. XVII-XIX asrlar o'zbek adabiyoti	132
10-dars. O'zbek shoiralari	145
11-dars. XIX asr ikkinchi yarmi adabiyoti	150
12-dars. Milliy uyg'onish davri o'zbek adabiyoti	161
13-dars. XX-XXI asr o'zbek adabiyoti. G'ulom, Oybek	196
14-dars. Usmon Nosir. Hamid Olimjon. Abdulla Qahhor	204
15-dars. Maqsud Shayxzoda. Uyg'un. Mirtemir	217
16-dars. Zulfiya. Said Ahmad	224
17-dars. Asqad Muxtor. Odil Yoqubov	230
18-dars. Pirimqul Qodirov	235
19-dars. Husniddin Sharipov	239
20-dars. Erkin Vohidov	244
21-dars. Abdulla Oripov	247
22-dars. O'tkir Hoshimov	251
23-dars. Muhammad Yusuf	255
24-dars. Xayriddin Sultonov. Sirojiddin Sayyid.	
Minhojiddin Mirzo	258
Test savollarning kaliti	267